

politiikka Kiinassa tavoittaa yksilön ja toisaalta miten yksilö kokee politiikan siten kuin se esim. tiedotusvälineissä ilmenee. Näkökulma on kiehtova nimen omaan siksi, että perinteinen kiinalainen ihmiskäsitys on voimakkaan kollektivistinen eikä politiikkaa itse Kiinassa tarkastella niinkään yksilöiden, vaan pikemminkin yhteisön kannalta. Näkökulmaa ei kuitenkaan ole mielestäni täysin johdonmukaisesti pystytty aina toteuttamaan.

Haastatteluihin ja kyselyihin perustuva mielipidetutkimus on Kiinassa ilmeisesti vielä lapsenkengissä, vaikka ainakin 1980-luvulla sitä on jonkin verran tehty. Ulkomaiselle tutkijalle se on vaikeaa ja tiedetään tapauksia, joissa kiinalaiset viranomaiset ovat »neuvoneet» ulkomaalaisen tutkijan haastateltavalle »oikeat» vastaukset. Lisäksi ulkomaalaisten kanssa tekemisiin joutuville kiinalaisille on jaettu erityinen ohjeisto, jossa kansalaiset velvoitetaan mm. lujasti puolustamaan kommunistisen puolueen ja hallituksen politiikkaa ja paljastamaan poliittisia salaisuuksia urkkivat ulkomaalaiset.

Jos ajatellaan kuitenkin juuri yksilöitten poliittisten kokemusten ja asenteitten tutkimusta, esim. sitä, mitä he tietävät tiedotusvälineitten välittämästä informaatiosta ja miten he sen kokevat, ei muu tutkimusmenetelmä kuin haastattelu tai kysely voine olla tuloksellinen. Voitaisiin tietysti ajatella, että kiinalaisesta lehdistöstä voisi lukea jotain myös yksilöitten poliittisista kokemuksista, mutta varsinkin ei-kiinalaiselle se on vaikeaa ellei mahdollista, koska kuten Nathan huomauttaa, lehdistö on keskittynyt propagoimaan kommunistisen puolueen kulloinkin toimivia ja toisaalta sen tuomitsemia käyttäytymismalleja tavalla, joka ei juuri sano mitään arkielämän politiikasta. Nathanin menetelmä, jolla hän on päässyt arkielämän kokemusten äärelle, on ollut emigranttien ja myös ulkomailla vierailevien kiinalaisten haastattelut, joita hän on tehnyt sekä Yhdysvalloissa että Hong Kongissa. Emigranttien haastatteluissa on se hyvä puoli, että haastatteluilla ei ole samanlaisia esteitä puhua totuudellisesti kuin itse maassa asuville. Ongelmattomia nekään eivät tietenkään ole ja niinpä eräät Hong Kongissa haastatellut kielletyivät vastaamasta poliittisluontoisiin kysymyksiin, koska kaupungissa on heidän mukaansa »silmiä ja korvia kaikkialla». Ja tietenkään emigranttihaastateltavat eivät muodostaneet mitään edustavaa otosta Kiinan kansasta: he olivat keskimääräistä nuorempia, keskimääräistä erittäin paljon pitemmälle koulutettuja ja lievästi miesvaltaisia. Edelleen heidän voi odottaa olevan asenteellisesti Kiinan nykyisen poliittisen järjestelmän vastustajia »keskimääräistä» Kiinan kansalaista huomattavasti enemmän. Haastattelututkimusta, jossa olisi edustava otos koko väestöstä ei Nathanin mukaan kuitenkaan kukaan ulkopuolinen tutkija ole voinut tehdä yhdessäkään sosialistisessa maassa. Joka tapauksessa emigrantit ovat tietolähteenä luotettavampia kuin viranomaisten manipuloimat henkilöt.

Nathan tutki mm. haastateltaviensa suhtautumista kii-

Yksilö ja politiikka Kiinassa. Andrew J. Nathan, **Chinese Democracy. The Individual and the State in Twentieth Century China**. London: I.B. Tauris, 1986, 313 s.

Esittelin *Politiikka*-lehden tämän vuoden ykkösnumerossa Townsendin ja Womackin kirjan Kiinan poliittisesta järjestelmästä ja kiitin tällöin erityisesti sitä, että se sisältää uutta tietoa Kiinan politiikasta. Nyt käsillä oleva teos ei tässä suhteessa — valitettavasti — ole yhtä hyvin ajan tasalla. Kirjassa on kyllä viittauksia vuodelta 1984 peräisin oleviin tietoihin, mutta myöhäisin varsinainen lähdeaine on vuodelta 1982 ja pääpaino on 1970-luvun lähteissä. Kirja on silti lukemisen arvoinen kaikille Kiinan politiikasta ja myös maan kulttuurista kiinnostuneille nimenomaan näkökulmansa ja tutkimusmenetelmänsä vuoksi. Näkökulma lähtee periaatteesta siitä, millä tavoin

nalaiseen tiedonvälitykseen. Hän löysi kolme suhtautumistapaa: hyväksyjät, jotka lukevat »mitä toverit reportterit kirjoittavat» kysymättä sitä, onko informaatio oikea tai sitä, miksi kirjoitetaan niin kuin kirjoitetaan; skeptikot, jotka eivät usko informaation totuudellisuuteen, mutta eivät kysy epäuskottavana pitämänsä informaation tarkoitusta sekä tulkitsijat, jotka yrittävät lukea virallista informaatiota rivien välistä sekä hankkivat lisäinformaatiota mikäli sitä on saatavissa sisäpiireille tarkoitettuista lehdistä ja ulkomaisista radiolähetyksistä sekä ennen muuta huhuista, joista ei ole pulaa. Haastatelluista 39 % kuului hyväksyjien ryhmään, 39 % skeptikkojen ryhmään ja 22 % tulkitsijoiden ryhmään (N = 51). Nyt voidaan kysyä, onko tällaisilla tuloksilla mitään merkitystä kiinalaisten asenteiden tutkimuksen kannalta. Prosenttiluvut eivät koko Kiinan väestön asenteista tietenkään sano yhtään mitään, mutta silti tulos on sikäli mielenkiintoinen, että tällaiset kategoriat voidaan erottaa. Ja kun käy ilmi, että tulkitsijoiden ryhmä oli etupäässä kaupungeissa asuneita, verraten hyvin virallisen tiedonvälityksen piirissä, voidaan odottaa, että mikäli urbanisointumisen edistyy ja tiedonvälitys paranee, tämä ryhmä kasvaa. — Miten vaikeaa Kiinassa on ollut olla »tulkitsija» käy ilmi siitä, että vuonna 1973 vastaajat, kahta lukuunottamatta, eivät epäilleet Kiinan lehdistön julkaisemaa tietoa, jonka mukaan »lokakuun 6. päivänä Israel aloitti röhkeästi suuren luokan hyökkäyksen Egyptiä, Syyriaa ja Palestiinan sissejä vastaan».

Kirjassa tarkastellaan laajasti Kiinan toisinajattelijoiden toimintaa. Tämä aineisto on peräisin 1970-luvun lopulta, jolloin erilaiset »demokraattiset liikkeet» toimivat aktiivisesti; sittemminhän ne on tukahdutettu varsin perusteellisesti. Aineistossa ei Kiinan oloja seuranneille ole kovin paljoa uutta, mutta tärkeä on silti se havainto, että Kiinan toisinajattelijat olivat monessa suhteessa erilaisia kuin toisinajattelijat esim. Neuvostoliitossa: heille ei ollut tyypillistä kuuluminen etniseen tai uskonnolliseen vähemmistöryhmään, eikä heidän tavoitteisiinsa kuulunut emigroituminen. He eivät myöskään asettaneet kyseenalaiseksi Kiinan poliittisen järjestelmän olemassaoloa, vaan lähinnä vaativat laajempia vapauksia ja oikeuksia sen puitteissa.

Toisinajattelijat edustivat Kiinan oloissa poikkeavaa individualismia, siksi he ovat mukana kirjassa. Demokraattisen tradition juuria Nathan etsii vuosisadan alussa vaiuttaneesta kiinalaisesta ajattelijasta Liang Qiachaosta. Paralleelia, jonka hän tekee vuosisadan alun demokraattisen liikkeen, maolaisen byrokraatia-arvostelun ja 1970-luvun lopun reformiliikkeen välillä on kuuluisa sinologi Stuart Schram ylistänyt, että se on »extremely enlightening». En pidä eri aikakausien eri liikkeitten vertaamista turhana, päin vastoin, mutta mielestäni Nathannin kirjassa ei riittävästi problematisoida sitä, mitä tällaisella vertailulla voidaan saavuttaa; voidaanko sillä, jos havaitaan silmiinpistäviä yhtäläisyyksiä, kenties ennu-

taa jotain vain voiko vertailu olla luonteeltaan vain puhtaasti heuristinen, eli yhtäläisyyksien havaitsemisen avulla voidaan uutta liikettä ymmärtää paremmin, koska mennyt tunnetaan yleensä paremmin kuin nykyisyys. Nathan joutuu itsekin myöntämään, että Mao ei kovin pitkälle byrokraatia-arvostelussaan koskaan mennyt, päin vastoin kuin monet »vallan ulkopuolelta» asiaa katsoneet kommunistit ovat menneet. Mao ei koskaan esim. Trotskin tavoin myöntänyt, että olisi muodostunut »rappeutunut työväenvaltio» ja valtaapitävä byrokraattinen kerrostuma. Maon olisi silloin ollut katsottava, että myös hän itse kuuluu tällaiseen kerrostumaan, johtopäätökset olisivat olleet liian hankalat.

Kuten mainitsin, kirjoittaja ei aina mielestäni onnistu johdonmukaisesti seuraamaan perusideoitaan. Pidän epäkiinnostavana esim. kokonaista lukua poliittisista oikeuksista Kiinan perustuslakitradiitiossa. Kaikki Kiinan perustuslait ovat vuodesta 1908 taanneet sananvapauden, kaikki kuitenkin tietävät, että tällaisilla säännöksillä ei ole ollut mitään merkitystä sen paremmin Guomindangin kuin kommunistienkaan Kiinassa. Sen sijaan luku vuoden 1980 vaaleista on kiintoisa, koska siinä pyritään — ja pystytään — valaisemaan tapahtumaa poliittisen ruohonjuuritason näkökulmasta.

JUKKA PAASTELA